

AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK LEGFRISSEBB DÖNTÉSEIBŐL

AZ EGYEZMÉNY 8. CIKKE. A MAGÁN- ÉS A CSALÁDI ÉLET TISZTELETBEN TARTÁSÁHOZ VALÓ JOG

Ternovszky Magyarország elleni ügye¹

Az ügy körülményei. A kérelem benyújtása idején a panaszos már várandós volt, és a kórház helyett otthon kívánta gyermekét világra hozni. *Az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet 101. § (2) bekezdése* szerint „az az egészségügyi képesítéssel rendelkező személy, aki képesítésének megfelelő tevékenységet jogosulatlanul végez, illetve tevékenységét a jogszabályokban (működési engedélyben) foglaltaktól eltérően végzi, százezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható”. A kérelmező álláspontja szerint mivel Magyarországon nincs átfogó szabályozása az otthonszülésnek, a jelenlegi szabálysértési tényállás hatékonyan tántorítja el az orvosokat attól, hogy a kórházon kívüli szüléseknél szerepet vállaljanak.

*A döntés.*² Beadványában a kérelmező elsősorban azzal érvelt, hogy a szülés körülményeit illetően hozott tájékozott döntés az egyén önrendelkezési jogának elválaszthatatlan eleme. Ezt a jogot kizárólag a gyermek érdekeire tekintettel nem lehet teljesen kizárni, főleg mert semmi sem igazolja, hogy az otthonszülés kockázatosabb, mint a kórházi. A panasz benyújtásával azt kívánta elérni, hogy az orvosok és segítők szankcióktól mentesen működhessenek közre a kórházon kívüli szüléseknél. A kormány ezzel szemben azzal védekezett, hogy az önrendelkezési jogból nem vezethető le az állam pozitív kötelezettsége arra nézve, hogy az egészségügyi rendszeren belüli választási jogot tovább szélesítse. Ráadásul az önrendelkezési jog korlátozható, és a tagállamok között nincs konszenzus a tekintetben, hogy mi a védendő érdek ebben az esetben és mi a legjobb eszköz a védelemre. Az ügy egyébként is morális és etikai kérdéseket vet fel, amelyek jellemzően szélesítik a tagállamok mozgásterét a szabályozás terén. Továbbá Magyarországon a hivatás képviselői megegyeznek abban, hogy otthonszülés kevésbé biztonságos, mint a kórházi szülés.

Az EJEB elfogadta, hogy a kérelmező az egyezmény szempontjából áldozatnak tekinthető, hiszen a szabálysértési jogszabály pusztán létezése sérthette a 8. cikk alatti jogait. Az EJEB kifejezetten vizsgálta, hogy a rendelettel a kormányzat beavatkozott-e a kérelmező jogába: a testület álláspontja szerint a magánélet széles értelemezendő, így annak része az egyéni autonómiához, a személyiség fejlesztéséhez és a másokkal való kapcsolatteremtéshez fűződő jog. Az, hogy valaki szabadon dönthet arról, hogy szülővé válik, magában foglalja azt is, hogy dönthet annak körülményeiről is. Ezért az EJEB elfogadta, hogy a felvetett kérdés az egyezmény 8. cikkének hatálya alá tartozik, és ezt a magyar kormány sem vitatta. A testület megjegyezte: a kérelmező dönthetett úgy, hogy otthon ad életet gyermekének, ugyanakkor egészségügyi dolgozók ebben nem működhetek közre, amely alapvetően elvárható a szülésnél. Ez pedig beavatkozást jelentett a panaszos magánélethez fűződő jogába. Ahhoz, hogy az állam igazolja a jogkorlátozást, annak törvényben meghatározottnak kell lennie. Az a tény, hogy az EJEB elfogadta: a jogszabály beavatkozást jelentett a kérelmező jogába, nem zárja ki annak vizsgálatát, hogy a jogi norma megfelel-e az egyezmény alatt kidolgozott feltételeknek. A jog gyakorlását az állam szabályozhatja, e tekintetben széles mérlegelési szabadságot élvez, ugyanakkor a jogszabálynak hozzáférhetőnek, előreláthatónak és precíznek kell lennie annak érdekében, hogy az érintettek annak megfelelően járjanak el. A szüléssel kapcsolatos döntések terén az EJEB véleménye szerint jogbiztonságra van szükség: az anyának tudnia kell, milyen lehetőségek közül választhat, ezek közül melyiket fenyegeti a jog – közvetlenül vagy közvetve – szankcióval.

A magyar jogban a szülést részben közegészségügyi, részben társadalombiztosítási kérdésként szabályozzák. Az EJEB szerint az alkotmányos keretek között (különös tekintettel az alkotmány 70/D. és 70/E. §-ára) megfelelően mérlegelni kell az anya döntéséhez való jogát. Az egészségügyi törvény elismeri a betegek önrendelkezési jogát, beleértve a kezelés visszautasításának lehetőségét, a szabálysértési törvény azonban pénzbírsággal fenyegeti azokat az egészségügyi dolgozókat, akik a jogszabálytól el-

térően végzik munkájukat. Ebben a jogszabályi környezetben az otthonszülés egyébként szabályozatlan kérdése ellentétes szabályok alá esett; volt már legalább egy olyan orvos, aki ellen otthoni szülésben való közreműködés miatt indítottak eljárást. Mindezek alapján az EJEB megállapította, hogy bár létezik törvényi felhatalmazás a kérdés rendeleti úton történő szabályozására, erre a mai napig nem került sor, és az egészségügyi személyzet szempontjából a jelenlegi szabályozás bizonytalan és önkényes. A jövőbeni anyák ezért nem támaszkodhatnak az ő segítségükre, mivel az otthonszülések levezetése miatt esetleg szankciókkal kell szembenéznük. Ezért a jelenlegi szabályozás nem felel meg az előreláthatóság követelményének.

Hajduová Szlovákia elleni ügye³

Az ügy körülményei. A kérelmező 2001 augusztusában büntetőeljárást kezdeményezett az akkori férjével szemben, aki nyilvánosan mind verbálisan, mind fizikailag megtámadta és halálosan megfenyegette. A panaszos kisebb sérüléseket szenvedett csak, de saját és gyermekei testi épségét féltve egy civilszervezet által fenntartott otthonba költöztek Kassán. A férj ellen, akit a vádirat szerint korábban már négyszer elítéltek többek között bírósági és közigazgatási határozatok megsértése miatt, büntetőeljárás indult. Az eljárás során egy szakértő megállapította, hogy súlyos személyiségzavarral küzd, ezért zárt pszichiátriai intézményben való kezelést javasoltak számára. 2002 januárjában a helyi bíróság elítélte a férjet, és börtönbüntetés kiszabása helyett pszichiátriai kezelést írt elő számára. A kijelölt kórház nem biztosította az előírt kezelést és a bíróság nem is kötelezte erre, ezért a férj egy héten belül ismét szabad volt. Ezt követően megfenyegette a kérelmezőt és annak ügyvédjét, ezért mindketten büntetőjogi feljelentést tettek és értesítették a korábban eljáró bíróságot is. Az ismételt fenyegetés miatt január végén a férjet letartóztatták. 2002 február végén a helyi bíróság a korábbi ítéletének megfelelően újabb kórházat keresett meg, ahova a férjet át is szállították. 2002 márciusában a kérelmező a szlovák Alkotmánybírósághoz fordult: beadványában az egyezmény 5. és 6. cikke és a szlovák alkotmány megsértésére hivatkozott, mivel a bíróság nem tett meg mindent annak érdekében, hogy a férjet az ítéletet követően azonnal megfelelő intézményben kezeljék. A kérelmet az Alkotmánybíróság októberben elutasította.

*A döntés.*⁴ Az EJEB megállapította, hogy az egyezmény 8. cikke alapján az államok kötelesek védeni az egyén fizikai és lelki integritását mások-

tól, különösen a családon belüli erőszak áldozatainál. Ezt több vonatkozó nemzetközi jogi dokumentum is alátámasztja. A testület elfogadta, hogy a helyi bíróság szakértői véleményre alapozva rendelte el a volt férj zárt intézeti kezelését. Azonban a helyi bíróság megszegte a törvényben foglalt kötelezettségét, amikor nem utasította a kijelölt kórházat a kezelésre, és így a férj egy héten belül ismét szabadlábban volt. A mulasztás következtében a kérelmező és ügyvédje ismételt fenyegetés áldozatává vált. A korábbi esetektől eltérően jelen ügyben a fenyegetések nem vezettek tényleges erőszakhoz, megalapozott volt a panaszos ettől való félelme, tekintettel a férj korábbi viselkedésére. Az EJEB értékelte, hogy az ismételt fenyegetések következtében a rendőrség közbelépett és letartóztatta a férfit, de mindezt csak az újabb feljelentések következtében került sor. Ráadásul a férj zavartalanul fenyegethette mindkettőjüket, mivel a helyi bíróság hibájából a pszichiátriai kezelése meg sem kezdődött. A nemzeti hatóságok elegendő információval rendelkeztek a zaklatóról és ezért sokkal körültekintőbben kellett volna eljárniuk. Mindezek alapján az EJEB megállapította, hogy a szlovák hatóságok – különösen az eljáró bíróság – nem tett eleget az egyezményben foglalt kötelezettségének és nem tartotta tiszteletben a kérelmező magánélethez való jogát.

AZ EGYEZMÉNY 9. CIKKE. GONDOLAT-, LELKIISMERET- ÉS VALLÁSSZABADSÁG

Jakóbski Lengyelország elleni ügye⁵

Az ügy körülményei. A kérelmező jelenleg nyolc-éves börtönbüntetését tölti a lengyelországi Nowogrod börtönében erőszakos közösülés miatt. Büntetését 2003-ban kezdte meg. Buddhistaaként számtalan alkalommal kért húsmentes ételt, mivel a Mahayana buddhizmus követőjeként csak vegetáriánus ételeket ehet. Egy ideig kapott disznóhúst nem tartalmazó ételeket. 2006 áprilisában a kérelmező büntetőeljárást kezdeményezett a börtön alkalmazottaival szemben: érvelése szerint nem kapott a kérésének megfelelő ennivalót, és ha azokat visszautasítja, akkor azt a börtönigazgatóság éhségstrájkjának tekintette volna, amiért fegyelmi eljárást kezdeményezhettek volna vele szemben. Az általa kezdeményezett eljárásokat azonban megszüntették. Ezt követően küldött a nevében a lengyel buddhista misszió levelet a börtönvezetésnek, és a panaszos ismételt – sikertelenül – próbálta elmagyarázni a hatóságoknak, hogy a pusztán disznóhúsmentes di-

AZ EGYEZMÉNY 11. CIKKE. A GYÜLEKEZÉS ÉS AZ EGYESÜLÉS SZABADSÁGA

Alekszejev Oroszország elleni ügye⁷

éta nem felel meg a hite által előírt elveknek. Ezt követően ismételt kezdeményezte az ügyészségen a börtön alkalmazottaival szembeni büntetőeljárás megindítását: álláspontja szerint nem tartották tiszteletben vallási meggyőződését. Az ügyészség elutasította a kérelmet és a kérelmező sikertelenül próbált a helyi bíróságon jogorvoslatot szerezni. Közben a regionális börtönparancsnokság tájékoztatta, hogy a börtönökben elérhető egyetlen speciális diéta a disznóhúsmentes étrend. A tájékoztatás azt is hangsúlyozta, a börtönök nem kötelezhetők arra, hogy az egyének hitének megfelelő ételeket biztosítsanak. 2007 decemberében a regionális bíróság is elutasította a beadványát. Az ítélet indokolása szerint a börtönök technikai adottságai és a munkaerőhiány a börtönkönyhákon nem teszi lehetővé, hogy garantálják minden elítéltnak a vallásának megfelelő étkezést. A regionális bíróság elfogadta az érintett börtönök vezetésének kifogását, mely szerint egy emberre külön főzni aránytalanul nagy terhet jelentene a konyháknak.

*A döntés.*⁶ Az EJEB az ítéletében hangsúlyozta, hogy a vallás kifejezésre juttatásának számos egyéb, az egyezmény által védett formája van. Az állam semlegességével és pártatlanságával pedig összeegyeztethetetlen, hogy a vallási hit legitimitását vizsgálja. A buddhizmus a világ nagy vallásainak egyike, amelyet számos ország kifejezetten elismer, és az EJEB már korábban kifejtette, hogy az étrendre vonatkozó előírások követése a vallási meggyőzés közvetlen kinyilvánításának tekinthető. A testület megállapította, hogy a kérelmező húsmentes étrend iránti igénye egyértelműen vallásából fakadt, ezért nem volt ésszerűtlennek tekinthető. Így a kérelem az egyezmény 9. cikkének hatálya alá tartozik.

Az EJEB figyelembe vette, hogy a speciális étrend biztosításának van anyagi vonzata, de megvizsgálta, hogy az állami hatóságok megfelelően állapították-e meg az egyensúlyt az egyéni jog és a közérdek között. A kérelmező mindösszesen annyit kért, hogy az ételei ne tartalmazzanak húst, nem kívánt semmiféle különleges elkészítési módot vagy speciális alapanyagokat. Az EJEB ezért nem tudta elfogadni azt a kormányzati érvelést, hogy ez aránytalan terhet jelentett volna a börtönigazgatásnak vagy a többi elítéltnak felszolgált étel minőségromlását eredményezte volna. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlása és az Európai Börtön szabályok is azt javasolják az államoknak, hogy az elítélteknek a vallásuknak megfelelő étrendet biztosítsák. Ezért a lengyel hatóságok nem megfelelően mérlegelték az egyéni jogosultságot és az azzal szembenálló közérdeket, ezzel megsértették az egyezmény 9. cikkét.

Az ügy körülményei. A kérelmező, Nyikolaj Alekszejev a 2006-os, 2007-es és 2008-as moszkvai melegfelvonulás egyik szervezője. A felvonulások célja elsősorban az volt, hogy felhívja a társadalom figyelmét az LMBT személyeket érintő diszkriminációra és hogy növelje az emberi jogok iránti elkötelezettséget és a toleranciát a közösségen belül. A szervezők minden évben a jogszabályoknak megfelelően értesítették a moszkvai hatóságokat és együttműködtek a rendészeti szervekkel is annak érdekében, hogy garantálják a résztvevők biztonságát és megfelelő szinten tartsák a rendezvény zajsztintjét. Mindezek ellenére a hatóságok minden évben megtagadták az engedély kiadását. A polgármester döntései szerint a tiltás indoka elsősorban a közrend, a közegészség, az erkölcsök és mások jogainak és szabadságainak védelme volt. A határozatok több helyen hivatkoztak olyan beadványokra, amelyek negatív érzelmeket tükröztek a felvonulókkal szemben, és a polgármester – a döntések indokolása szerint – attól tartott, hogy a felvonulókkal szembeni erőszak szélesebb körű zavargássá alakul.

A hivatalos elutasító döntések mellett a média többször közölte a polgármester és közvetlen munkatársai megnyilvánulásait a felvonulással kapcsolatban. Ezek szerint a „moszkvai vezetés nem is fogja mérlegelni a melegfelvonulás megtartásának lehetőségét” és „amíg a polgármester a posztján van”, semmilyen körülmények között nem fogja engedélyezni a pride-ot. A városvezető emellett magánszemélyek és vallási szervezetek segítségével médiakampányt hirdetett a melegfelvonulás résztvevőivel szemben. Mivel a felvonulásokat nem engedélyezték, a szervezők transzparenssekkel kívántak a polgármesteri hivatal elé vonulni. Ezt sem engedélyezték számukra. A bíróságok a kérelmezőnek a tiltásokkal szemben benyújtott valamennyi fellebbezését elutasították.

*A döntés.*⁸ Az EJEB ismételt kiemelte, hogy az egyezmény gyülekezési szabadságot biztosító 11. cikke védelemben részesíti azokat a nem erőszakos demonstrációkat is, amelyek esetleg zavarják vagy felháborítják a gyülekezők által képviselt elveket ellenző kívülállókat. A közvetített üzenettől függetlenül azonban mindenkinek joga van ahhoz, hogy gyülekezési szabadságát a fizikai erőszaktól való félelem nélkül gyakorolja.

A hatóságok aggálya azonban, hogy a felvonulás az ellentüntetők jelenléte miatt zavargásba torkol-

lik, önmagában nem igazolhatja a gyülekezés betiltását. Ha valamennyi olyan demonstrációt tiltanánk, ahol felmerül az egymással szembenálló csoportok közötti feszültség lehetősége, a társadalmat megfosztanánk attól a lehetőségtől, hogy hallja a többségi véleménytől eltérő érveket bizonyos kérdésekben. Ez pedig az EJEB véleménye szerint ellenkezik az egyezményben foglalt elvekkel.

A moszkvai hatóságok az érintett három évben nem értékelték megfelelően a felvonulókra és a közbiztonságra leselkedő veszélyeket. Az állami szervek feladata biztosítani, hogy a demonstrálók és az ellentüntetők mindannyian békésen kifejezhessék véleményüket anélkül, hogy az erőszakos összecsapásokba torkollana. Ehelyett azzal, hogy a melegfelvonulást tiltották be, az orosz hatóságok az ellenzők oldalára álltak. Az EJEB azt is megállapította, hogy a felvonulók biztonsága a látszat ellenére csupán másodlagos szempont volt az engedélyezési eljárásban; a moszkvai vezetés döntéseit a többségi morális elvek határozták meg. A kisebbségi csoport békés gyülekezéshez való jogának gyakorlása azonban nem tehető függővé a többség elfogadásától. A melegfelvonulások célja az volt, hogy az LMBT közösséggel szembeni toleranciát képviseljék, nem pedig az, hogy az ellenzők vallási vagy erkölcsi meggyőződését kritizálják. Fontos, hogy alapvető, az LMBT személyek számára létfontosságú kérdésekben a tagállamok között konszenzus alakult ki, így nem büntethető a beleegyezésen alapuló felnőtt férfiak közötti szexuális kapcsolat, nem zárható ki a melegek a hadseregből, nem tehető különbség szexuális orientációjuk alapján az azonos és különnemű párok között a bérleti jog öröklése vagy az adózás során. Az Európa Tanács tagállamai elismerik, hogy az LMBT személyek szabadon felvállalhatják identitásukat és hirdethetik jogaikat nyilvánosan. A szabad társadalmakban tisztességes módon, nyilvánosan, valamennyi véleménynek teret engedve kell olyan kérdésekről vitatkozni, mint a melegjogok. A kérelmező által szervezett rendezvények pontosan ilyen jellegű fórumot biztosítottak volna. A hatóságok tilalmi azonban – az EJEB álláspontja szerint – nem megfelelően mérlegelték a döntés szempontjából releváns tényeket, ennek következtében nem állítható, hogy a tiltást nyomós társadalmi igény igazolta, így a korlátozás nem tekinthető szükségesnek egy demokratikus társadalomban. Az orosz hatóságok tehát megsértették az egyezmény 11. cikkét.

Az EJEB azt is megállapította, hogy az orosz jog nem kötelezte a hatóságokat, hogy a felvonulás engedélyezése iránti kérelmekre még a kérelemben javasolt időpont előtt választ adjanak. Ezért a kérelmezőnek nem állt rendelkezésére olyan hatékony

jogi eljárás, amely megfelelő jogorvoslatot biztosított volna a kérelmekben leírt helyzetekre, ezért sérült az egyezmény 13. cikke is.

Végül a hatóságok elutasító döntései mögött minden esetben a „homoszexualitást népszerűsítő” felvonulásokkal kapcsolatos ellenérzések fedezhetők fel. Az EJEB különösen nagy jelentőséget tulajdonított a városvezetés nyilatkozatainak, amelyek egyértelműen összekapcsolták az előítéleteket a tiltásokkal. Ezek alapján egyértelműen megállapítható a szexuális orientáción alapuló hátrányos megkülönböztetés, így az egyezmény 14. cikkének megsértése a 11. cikkel összefüggésben.

AZ EGYEZMÉNY 14. CIKKE. A HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS TILALMA

Konstantin Markin Oroszország elleni ügye⁹

Az ügy körülményei. A kérelmező katonaként szolgáló többgyermekes édesapa. Harmadik gyermeke 2005. szeptember 30-án született, ugyanazon a napon, amikor kimondták a válását. A feleségével kötött megállapodás szerint a gyermekek nevelése a panaszosra marad, míg a volt feleség tartásdíjat fizet. 2005 októberében a kérelmező három év szülői eltávoztást kért katonai egységének vezetőjétől. A vezető másnap elutasította kérelmét azzal, hogy a hároméves eltávoztást csak a katonaság női alkalmazottai igényelhetik. Bár végül elengedték három hónapra, egy hónap után újra szolgálatra hívták. 2005 novemberében a kérelmező eljárást indított: egyrészt sérelmezte a hároméves eltávoztás megtagadását, másrészt kifogásolta, hogy a három hónapos szabadságáról is visszahívták egy hónap után. 2006 februárjában fegyelmi figyelmeztetést kapott igazolatlan távolmaradásokért. A visszahívás miatt indított perében végül 2006 áprilisában hozott elutasító ítéletet a katonai bíróság. Hasonlóképpen elutasították a bíróságok a hároméves eltávoztás iránti igényét is, arra hivatkozva, hogy annak nincs alapja a belső jogban. 2006 októberében a kérelmező egységének a vezetője 2008 szeptemberéig elengedte a szolgálatból. Ezt követően 5900 eurónak megfelelő összegű segélyt is kapott, tekintettel családi helyzetére. Ezt a döntést 2006 decemberében egy katonai bíróság erősen kritizálta: a döntés szerint az egység vezetője figyelmen kívül hagyta a bíróságok döntéseit.

A kérelmező 2008 augusztusában az orosz Alkotmánybírósághoz fordult: beadványában kifogásolta, hogy a katonai szolgálatról szóló jogszabályok elentétesek az alkotmány egyenlő bánásmódról szóló

rendelkezésével, mivel csak a nőknek teszik lehetővé a gyermeknevelés céljából történő eltávozást. Az Alkotmánybíróság elutasította a kérelmet. A döntés szerint a katonai szolgálatra lépők a belépéskor vállalják, hogy ezzel bizonyos jogukat korlátozhatják a haza hatékony védelme érdekében. A nőknek fenntartott eltávozás mellett szól, hogy a nők csak korlátozott számban vesznek részt a hadsereg munkájában, és a kivételes szabályokat indokolja az anyaként betöltött különleges társadalmi szerepük. Ha egy férfi katona úgy dönt, hogy szerepet kíván vállalni a gyereknevelésben, jogosult a szolgálat idő előtti befejezésére családi okokra hivatkozással.

*A döntés.*¹⁰ Az EJEB ítéletében hangsúlyozta: bár a 8. cikk nem biztosít senkinek sem jogot a szülői eltávozásra, ha azonban az állam lehetővé teszi a szülőség miatti távollétet, annak szabályozása során nem járhat el diszkriminatív módon. A férfiak és nők közötti egyenlőség megteremtése ma az Európa Tanács tagállamainak egyik legfontosabb célkitűzése, és a különbségtételt csak nagyon súlyos indokkal lehet igazolni az egyezmény értelmében. Az EJEB-et nem győzte meg az orosz Alkotmánybíróság érvelése, amely szerint a férfi és női katonai alkalmazottak közötti eltérő bánásmódot igazolhatja a nőknek a gyermeknevelés terén betöltött speciális társadalmi szerepe. A testület szerint a gyermekekről való gondoskodás miatti eltávozás szempontjából mindkét szülő azonos helyzetben van. Az EJEB az esetjog áttekintése alapján megállapította: a tagállamokban bekövetkezett változásokat figyelembe véve egyik kormány sem hivatkozhat többé arra, hogy közös gyakorlat hiányában e téren széles mérlegelési szabadságot élvez. Nem használható érvként továbbá a nők gyermeknevelésben betöltött szerepe sem, így a testület megállapította, hogy az orosz hatóságok nem szolgáltattak meggyőző vagy kellően nyomós érveléssel a szülői eltávozás terén a férfiak és nők közötti különbségtételre.

Az orosz jog szerint a civil férfiak a nőkhöz hasonlóan jogosultak gyermeknevelési szabadságra. A nemek alapján történő különbségtétel tehát csak a katonaságon belül érvényesült, ezért vizsgálta az EJEB, hogy vajon a katonaság esetében volt-e objektív és ésszerű igazolása a diszkriminációnak. A katonai szolgálat jellegéből adódó jogkorlátozások önmagukban nem ellentétesek az egyezményvel. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a katonai szolgálatba belépők nem adják fel egyezményes jogukat. Bizonyos jogok esetében az EJEB széles mozgásteret biztosít a katonai szolgálatot teljesítők jogainak korlátozására (például az egyezmény 5. és 9–11. cikke esetében). A magán- és családi élethez való jog azonban nem tartozik ezek közé, a mű-

ködési hatékonyságra hivatkozást ebben az esetben konkrét példákkal kell alátámasztani. A katonai szolgálatban álló férfiak és nők esetében is megismételhető az az általános megállapítás, mely szerint a gyermeknevelés szempontjából összehasonlítható helyzetben vannak, ezért itt is nyomós indokkal kell a nemzeti hatóságoknak igazolniuk a különbségtételt. Az orosz kormány – az EJEB érvelése szerint – nem tudott semmiféle igazolást felmutatni ezzel összefüggésben.

Az Alkotmánybíróság ítéletéből egyértelműen kiderül, hogy a szülői eltávozás megtagadása a katonai szolgálatot teljesítő férfiktól végső soron a hadsereg hatékonyságának biztosítását és ezen keresztül a nemzet biztonságát célozta. Bár a célkitűzés legitim, ez önmagában nem igazolja a katonai szolgálatban állókra vonatkozó – az általánostól eltérő – szabályozást. A kormánynak bizonyítania kell, hogy arányossági szempontból ésszerű kapcsolat áll fenn az alkalmazott intézkedés és az elérni kívánt cél között. Különösen fontosnak tartotta az EJEB, hogy konkrét példákat mutasson be a kormány arra, hogy az eltávozás engedélyezése valóban negatívan érintené a hadsereget. A testület szerint az Alkotmánybíróság semmiféle szakértői tanulmányt vagy statisztikai kutatást nem vizsgált, a jogkorlátozást jóváhagyó döntését kizárólag egy feltevésre alapozta. Az Alkotmánybíróság azon megállapítása, hogy a gyermeknevelést választó katonai alkalmazott férfiak leszerelhetnek és élhetnek civilként, különös ellenérzést váltott ki a strasbourgi testületből, hiszen köztudott, milyen nehéz katonai képzettséggel a hadseregen kívül elhelyezkedni. Mindezek alapján az EJEB megállapította, hogy nincs ésszerű indoka a férfiak és nők közötti különbségtételnek még a hadseregen belül sem, ezért Oroszország megsértette az egyezmény 14. cikkét a 8. cikkel összefüggésben.

AZ EGYEZMÉNY ELSŐ KIEGÉSZÍTŐ JEGYZŐKÖNYVÉNEK 3. CIKKE. A SZABAD VÁLASZTÁSOKHOZ VALÓ JOG

*Greens és M.T. Egyesült Királyság elleni ügye*¹¹

Az ügy körülményei. Mindkét kérelmező jogerős börtönbüntetését töltötte a panasz benyújtása idején. 2008. június 23-án elküldték a választói névjegyzékbe való felvételük iránti kérelmüket a választási nyilvántartási megbízottnak. Július 3-án kelt válaszában a tisztségviselő elutasította a kérelmet, mivel a választásokra vonatkozó törvény értelmében

nem jogosultak a voksoláson részt venni a börtönbüntetésüket töltő személyek. Augusztus 5-én kelt válaszukban a kérelmezők az EJEB Nagykamarájának a *Hirst kontra Egyesült Királyság* ügyben hozott ítéletére¹² hivatkoztak, amely szerint ellentétes az egyezményvel az elítéltek általános kizárása. Emellett utaltak a *Smith kontra Scott* ügyben a Regisztrációs Fellebbviteli Bíróságnak az egyezményt a belső jogba átültető *Human Rights Act* alapján hozott, az egyezményvel való inkompatibilitást kimondó deklarációjára, amely alapján az álláspontjuk szerint mindkettőjüket nyilvántartásba kellett volna venni. A regisztrációt a hatóság végül megtagadta, amely ellen a panaszosok bírósághoz fordultak. Az eljáró bíróság a fellebbezést az azonos témájú egyéb beadványokkal összevontan kezelte, végül 2008. november 10-én elutasította. A kérelmezők sem a 2009 júniusi európai parlamenti választásokon, sem pedig a 2010 májusi általános választásokon nem vehettek részt.

*A döntés.*¹³ Az EJEB a kérelmeknek csak az európai parlamenti és az angol általános választásokon való részvétellel kapcsolatos elemeit vizsgálta, a 2011-es skót parlamenti választást, mivel időközben mindkét kérelmező letöltötte a feltételes szabadlábra bocsátáshoz szükséges büntetést, nem vette figyelembe. A testület megállapította, hogy az Egyesült Királyság a 2005-ös *Hirst*-döntés óta nem módosította a vonatkozó törvényi szabályozást, így a börtönbüntetésüket töltő elítéltek továbbra sem vehetnek részt a választásokon. Ezért az EJEB ismételen megállapította az egyezmény első kiegészítő jegyzőkönyve 3. cikkének megsértését.

Azonban a bíróság rámutatott, hogy az egyezmény 46. cikke, amellyel az államok vállalják, hogy az EJEB döntéseit magukra nézve kötelezőnek tartják, az egyezmény 1. cikkével összhangban kötelezi a tagállamokat a testület döntéseinek végrehajtására. Az ítéletek végrehajtását a Miniszteri Bizottság felügyeli, ez a testület javasol az államoknak általános és specifikus intézkedéseket is annak érdekében, hogy a hasonló helyzetben lévő személyek problémáit az EJEB döntése alapján már a nemzeti hatóságok előtt rendezni lehessen. Az ítéletek végrehajtásának segítése, a hasonló ügyek kiszűrése és a strukturális problémák megoldása érdekében az EJEB a nemzeti bíróságoknak sorvezetőt adó úgynevezett *pilot judgment*-eket fogadhat el. Jelen ügyben az EJEB rávilágított, hogy öt év alatt az Egyesült Királyság semmit sem tett a *Hirst*-ítélet végrehajtása érdekében. Ezen kívül a 2010. májusi választások időszakában a testület nagyszámú egyéni beadványt kapott, amelyek mind a választási törvényt kifogásolták.

Az EJEB hangsúlyozta, hogy ez az ügy túlmutat

a kérelmezők egyéni jogsérelmén, ezért szükséges, hogy a *pilot judgment* eljárás lehetőségeit kihasználva a testület olyan általános intézkedéseket határozzon meg, amelyekkel az ügy alapját képező strukturális probléma orvosolható. Különösen indokolt ez, ha figyelembe vesszük a függőben lévő nagyszámú azonos kérelmet: körülbelül 2500 hasonló panasz érkezett, amelyből 1500-at már regisztráltak és döntésre várnak. A beadványok száma folyamatosan nőtt, és ez a szám tovább emelkedik minden választással, amelyből a börtönbüntetésüket töltőket a nemzeti jog kizárta. A brit hatóságok szerint egy adott időben körülbelül 70.000 ember tölti börtönbüntetését, ők valamennyien potenciális kérelmezőnek tekinthetők. A brit kormány azzal, hogy máig nem terjesztett be jogalkotási reformot, nemcsak az EJEB korábbi ítéletét nem hajtja végre, hanem az egyezmény jogvédelmi rendszerének hatékonyságát is fenyegeti. A *Hirst*-ítéletben a Nagykamara kimondta, hogy a brit kormány szabadon határozza meg, milyen feltételek mellett biztosítja az elítéltek választójogát. Az egyértelmű, hogy a jelenleg hatályos nemzeti jogszabályt módosítani kell ennek érdekében. Mivel a nemzeti jogalkotó késlekedése már így is jelentős, mind az EJEB, mind a Miniszteri Bizottság a probléma gyors rendezését javasolta. Az EJEB ezért fontosnak tartotta, hogy egyfajta menetrendet állapítson meg az Egyesült Királyságnak: a jelen döntés véglegessé válását (fellebbezés hiányában a kihirdetéstől számított három hónap múlva) követő fél éven belül terjesszen elő javaslatokat az egyezménykonformitást biztosító jogszabály-változtatásra. A végleges, a *Hirst*-ítéletnek megfelelő választójogi törvényt a Miniszteri Bizottság által előírt határidőn belül kell elfogadni.

A jelenlegi kizáró rendelkezést kifogásoló kérelmek mindegyike nagy valószínűséggel a jelen ügyben foglalt eredményre, vagyis az egyezmény első kiegészítő jegyzőkönyv 3. cikke megsértésének megállapítására vezetne. A jogsértő állapotot pedig csak a vonatkozó jogszabály megváltoztatása tudná orvosolni, ezért az EJEB nem tartja igazolhatónak, hogy a hathónapos határidőn belül az ilyen jellegű kérelmekkel érdemben foglalkozzon. A választójogi törvény módosítása megfelelne a jelen ügyben és bármelyik hasonló későbbi ügyben hozott ítéletnek, ezért semmi sem teszi szükségessé, hogy újabb esetekben döntsön a testület azonos módon. Ez semmilyen érdeket nem szolgálna, ráadásul más érdemi kérdésektől vonná el az EJEB kapacitását és ezzel az egész védelmi rendszert gyengítené. Mindezek alapján az EJEB megszüntette a folyamatban lévő ügyek vizsgálatát, feltéve természetesen, hogy az Egyesült Királyság eleget tesz az ítéletben foglal-

taknak. Az ügyek ismét napirendre kerülhetnek, ha a brit kormány nem hajtja végre megfelelően az ítéletet.

Polgári Eszter

JEGYZETEK

1. 67545/09. számú kérelem.
2. Az EJEB 2010. december 14-én kelt ítélete.
3. 2660/03. számú kérelem.
4. Az EJEB 2010. november 30-án kelt ítélete.
5. 18429/06. számú kérelem.
6. Az EJEB 2010. december 7-én kelt ítélete.
7. 4916/07, 25924/08. és 14599/09. számú kérelem.
8. Az EJEB 2010. október 21-én kelt ítélete.
9. 30078/06. számú kérelem.
10. Az EJEB 2010. október 7-én kelt ítélete.
11. 60041/08 és 60054/08. számú kérelem.
12. Az eset összefoglalóját lásd Fundamentum, 2006/1, 142–143.
13. Az EJEB 2010. november 23-án kelt ítélete.